

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ДОШКІЛЬНОЇ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Сучасний світ, розвиваючись в умовах глобалізації, переживає системні енергетичні, фінансові, соціокультурні кризи. Все це, посилюючи протиріччя в загальному розвитку, призводить до пошуку нових сенсів в організації соціальних моделей держав, що підвищує увагу до людського ресурсу. До кінця двадцятого століття в Україні як у всьому світі сформувалося стійка позитивна думка суспільства щодо необхідності створення умов для активної інтеграції людей з особливими потребами до суспільного життя.

Необхідність соціальної, культурної та освітньої інклюзії осіб з особливими потребами підкреслюється в роботах багатьох науковців (В. Бондар, В. Засенко, А. Колупаєва, М. Ратушняк, О. Таранченко, О. Савчук, та ін).

Саме тому однією з пріоритетних завдань сучасної освітньої політики нашої держави є розвиток інфраструктури та організаційно-економічних механізмів, які можуть забезпечити стійку доступність освітніх послуг у різноманітних освітніх установах дошкільної, загальної середньої та позашкільної освіти.

Вітчизняні дослідники (Л. Коваль, Н. Компанець, А. Кошель, І. Кузава, І. Лавренко, І. Лутченко, Н. Софій та ін.) активно розробляти науково-методичні підходи до забезпечення ефективної освітньої інклюзії дітей з особливими освітніми потребами дошкільного віку.

Вважаємо, що дошкільна освіта є оптимальною для залучення дітей з особливими освітніми потребами (ООП) до середовища нормотипових однолітків, оскільки в цей час легше і швидше формується сприйняття різних індивідуальних проявів. Зокрема, діти набагато швидше, аніж дорослі, перестають розрізняти відмінності між людьми. У цей період у вихованців формуються передумови для подальшого навчання у школі, вони активно оволодівають культурними навичками та компетенціями тощо (Ю.Й. Тулашвілі, 2019).

Конструктивною для нас є позиція С. Кулачківської щодо суттєвої особливості дошкільного періоду дитинства, що полягає в забезпеченні загального розвитку дитини і слугує базою для набуття нею в подальшому спеціальних знань, умінь і навичок у засвоєнні різних видів діяльності (С.Є. Кулачківська, 1996).

Практика засвідчує, що для дітей дошкільного віку із психофізичними порушеннями інклюзивна освіта сприяє нормалізації життя та освіти відповідно до індивідуальних особливостей та потреб кожного, упевненості у собі та майбутньому, можливості разом із нормотиповими однолітками змінювати суспільну думку щодо такого спільного навчання (І. Кузава, 2023).

Заклади дошкільної освіти (ЗДО), що реалізують інклюзивну освіту, спрямовані на принципово нові освітні результати.

Результати психолого-педагогічних досліджень свідчать, що найсприятливішим віковим періодом для впровадження інклюзивної освіти є дошкільне дитинство, оскільки у дітей цього віку немає жодних упереджень стосовно своїх однолітків, які потребують корекції психофізичного розвитку, що дозволяє їм легко налагоджувати контакти з ними. На думку дослідників, період дошкільного дитинства також є сприятливим для інтеграції дітей означеної категорії, що пов'язується із здатністю дошкільників спокійніше прийняти однолітка з особливостями розвитку, менше акцентувати увагу на його дефекті, а можливо і взагалі його не помічати (Л. Мацук, 2020).

Основна мета інклюзивних ЗДО – надати всім дітям можливість повноцінного суспільного життя, активної участі у житті і діяльності дитячого колективу, тим самим надати можливість взаємодії та турботи дітей один щодо одного як членів суспільства.

Пріоритетними завданнями ЗДО, які реалізують інклюзивну освіту, є

- створення освітнього середовища, яке сприятиме повноцінному розвитку кожної дитини;

- створення умов для формування базових навичок, які надалі стануть основою для успішного навчання в закладі загальної середньої освіти. Для дітей

з ООП цей етап особливо важливий, оскільки саме у дошкільному віці відбувається інтенсивний розвиток когнітивної, емоційної та соціальної сфер;

- своєчасне надання необхідної допомоги дитині з ООП та її сім'ї в період раннього та дошкільного дитинства, що забезпечить корекцію основних недоліків у розвитку дитини на момент початку навчання та підготувати її до навчання у закладі загальної середньої освіти;

- створення комфортного безпечного простору для всіх суб'єктів освітнього процесу;

- розвиток толерантного співтовариства як у середовищі дорослих, так й самих дітей. Для нормотипових дітей дошкільного віку, які перебувають у одній групі з дітьми з ООП, така форма навчання дозволить розвинути емпатію, повагу до всіх членів суспільства, бажання допомагати. Все це сприятиме формуванню у нормотипових дітей необхідних соціальних вмінь та навичок, що є вкрай необхідними для подальшого соціального розвитку.

- створення в освітній організації такої педагогічної системи, яка буде орієнтована на потреби дитини та її сім'ї. «Не дитина «вписується» в існуючу систему освіти, але сама система освіти гнучко враховує пріоритети та можливості різних дітей, організуючи їх в єдине співтовариство» (Н. Компанець, 2018);

- організація освітнього процесу шляхом створення команди фахівців, що здійснює психолого-педагогічний супровід дітей з ООП.

Одним із ключових завдань інклюзивної дошкільної освіти є соціальна адаптація дітей із ООП. Саме у закладі дошкільної освіти у них з'являється можливість взаємодіяти з однолітками, що сприяє формуванню комунікативних навичок, умінню працювати в колективі та подоланні соціальних бар'єрів. Для успішної адаптації важливо створити безпечне та сприятливе освітнє середовище, в якому діти будуть почуватися впевнено та комфортно

Інклюзивна освіта, незважаючи на свою важливість та необхідність, стикається з низкою проблем та викликів, які уповільнюють її впровадження у закладах дошкільної освіти.

Однією з основних технічних та організаційних проблем є недолік спеціалізованого обладнання та матеріалів, необхідних для роботи з дітьми із ООП. Зокрема, велика кількість ЗДО не обладнані корекційно-розвивальними посібниками, адаптованими меблями та мультимедійними засобами, що ускладнює створення комфортного освітнього середовища. Додатковою перешкодою є обмеженість фінансування інклюзивних програм, яка знижує можливості оновлення матеріально-технічної бази та залучення кваліфікованих фахівців.

Однією з важливих умов реалізації інклюзивної освіти виступає підготовка педагогічних працівників у сфері отримання необхідних знань та досвіду виховання та навчання дітей із ООП. Психолого-педагогічна підготовленість вихователів ЗДО розглядається як особлива професійна компетентність, що формується у процесі безпосередньої практики спілкування та спільної діяльності з дітьми, які мають особливі освітні потреби (О. Вознюк, 2016).

Поряд із цим зазначається, що тільки поєднання матеріально-технічного, програмного, методичного та кадрового забезпечення гарантує повноцінну, добре організовану, дієву систему комплексної освіти дітей з ООП.

Однією зі складнощів у реалізації інклюзивної освіти виступає відсутність готовності батьків, чиї діти відвідують звичайні ЗДО, приймати умови провадження інклюзії в дошкільному освітньому закладі, оскільки мають занепокоєння, що модифіковані освітні програми стануть для їхніх дітей занадто простими, не цікавими, що може вплинути на мотивацію нормотипових дітей відвідувати освітній заклад. Крім того, саме батькам належить пояснювати своїм дітям як саме треба поводитися, спілкуватися, взаємодіяти з дітьми з ООП.

Батьків хвилює питання присутності в групі дітей, які потребують особливої підтримки, багато мам та тат вважають, що це може негативно позначитися на розвитку та характері їхнього малюка. Самі нормотипові діти не завжди позитивно ставляться до однолітків з обмеженими можливостями здоров'я, шкодують їх, не знають, як із ними спілкуватися, а іноді й виявляють зневагу.

Соціальні бар'єри відіграють значну роль у процесі впровадження інклюзивної освіти в ЗДО. Діти з ООП стикаються із проблемами соціальної адаптації у загальних групах через брак навичок комунікації та підтримки з боку однолітків. Важливо, що успішне впровадження інклюзії неможливо без активної ролі суспільства на підтримці цього процесу. Формування толерантного ставлення до дітей із особливостями розвитку має починатися з виховання поваги та розуміння відмінностей як серед дітей, і серед дорослих.

Перспективи розвитку інклюзивної дошкільної освіти в Україні пов'язані з необхідністю створення комплексної системи, що забезпечує всебічну підтримку дітей з обмеженими можливостями здоров'я. Одним із ключових напрямків є розвиток міжвідомчої взаємодії між системою освіти, охорони здоров'я та соціального захисту. Це дозволить ефективно визначати потреби дітей, розробляти індивідуальні освітні маршрути та забезпечувати їх реалізацію з урахуванням медичних та соціальних аспектів.